

Prof. dr Vladimir Ž. Čolović¹

OSIGURANJE OD FINANSIJSKIH GUBITAKA ZBOG PREKIDA OBAVLJANJA DELATNOSTI

PREGLEDNI RAD

Apstrakt

Osiguranje od finansijskih gubitaka usled prekida rada (šomažno osiguranje) zaključuje se kao dopunsko osiguranje, uz osiguranje od osnovnih rizika vezanih za stvari ili objekte. Kod šomažnog osiguranja, osiguravač je u obavezi da isplati naknadu za posrednu štetu koja nastane nemogućnošću korišćenja stvari, mašina ili objekata. To znači da između realizacije osnovnih rizika i nastanka posredne štete mora postojati uzročna veza. Tu vrstu osiguranja zaključuju, pre svega, lica koja se bave određenom delatnošću, bez obzira na to da li se radi o pravnim licima ili preduzetnicima. No, šteta koja nastane usled prekida rada mora biti uzrokovana spoljnim okolnostima i ne može se vezivati za poslovanje samog subjekta. Jedno od najvažnijih pitanja kod šomažnog osiguranja vezuje se za obračun naknade, odnosno određivanje izgubljene dobiti i troškova. Autor u radu govori i o upravljanju i predviđanju rizika u privrednim subjektima. Takođe, posvećuje se pažnja i najbitnijim elementima posebnih uslova osiguranja u ovoj oblasti.

Ključne reči: gubici, prekid rada, šomažno osiguranje, dopunsko osiguranje, osnovni rizici, posredna šteta, izgubljena dobit, troškovi poslovanja.

---

¹ Redovni profesor, naučni savetnik; Univerzitet Union – Pravni fakultet, imejl: vladimir.colovic@pravni-fakultet.edu.rs; <https://orcid.org/0000-0002-2016-1085>.

Rad primljen: 17.7.2024.

Rad prihvaćen: 21. 8. 2024.

I Uvodni deo

Osiguranje od finansijskih gubitaka usled prekida obavljanja delatnosti zbog ostvarenja različitih vrsta rizika, odnosno opasnosti i događaja značajno je kako bi se pokrili troškovi uzrokovani prekidom rada. Osim troškova, ta vrsta osiguranja omogućava i naknadu profita za vreme dok privredni subjekt ili drugo lice ne obavlja delatnost. Tu vrstu osiguranja nazivamo i šomažno. Sama reč šomaž (*chômage*) je francuskog porekla i označava zastoje, mirovanje. Osiguranje od prekida rada uključuje se kao dopunsko, ali samo ako se kod istog osiguravača zaključuje osiguranje osnovnih sredstava u subjektu, kao i nenovčanih obrtnih sredstava. Što se tiče obaveze naknade štete, ona će postojati samo ako je ugovoreno da je osiguravač dužan da naknadi navedenu štetu nakon nastanka osiguranog slučaja. Samim tim, ako ugovor o osnovnom osiguranju prestane da važi, prestaje da važi i ugovor o osiguranju od prekida rada, to jest šomažno osiguranje.²

Da bi šomažno osiguranje imalo dejstvo, šteta mora nastati usled: – požara ili udara groma; – eksplozije; – oluje; – grada; – udara sopstvenog motornog vozila ili pokretne radne mašine u osigurani građevinski objekat; – pada vazduhoplova; – manifestacija i demonstracija. Obaveza na naknadu po osnovu šomažnog osiguranja postoji onda kada postoji obaveza da se naknadi šteta po osnovu osiguranja od osnovnih rizika, kao što su rizik od požara ili drugih štetnih događaja. Osiguranik, da bi mogao zahtevati naknadu po šomažnom osiguranju, mora da ostvaruje prihod, odnosno da utvrđuje i raspoređuje dohodak. Osim toga, on mora zaključiti šomažno osiguranje za sve organizacione jedinice na istoj lokaciji, bez obzira na to da li se nalaze u jedinstvenom ili odvojenom riziku. Ako to ne bude tako, tada će se kod osiguranog slučaja, prilikom utvrđivanja iznosa naknade štete primeniti proporcija koje se osiguranik može osloboditi ako ranije plati doplatu na osnovnu premiju.³

Takođe, moramo imati u vidu da se ovim osiguranjem ne pokriva insolventnost subjekta koja je nastala usled nemogućnosti izvršenja obaveza prema poveriocima, već se pokriva nemogućnost obavljanja delatnosti jer subjekt ne može da upotrebljava sredstva i prostor za rad (objekte).

U svakom slučaju, prekid rada mora predstavljati osigurljiv rizik, iako se naknađuje posredna šteta, kao posledica realizacije osnovnih rizika. Predmet osiguranja od prekida rada od svih rizika predstavlja gubitak osiguranika i njegovog osiguranog interesa, odnosno dobitka koji se mogao očekivati, a čije ostvarivanje je onemogućeno nastankom osiguranog slučaja. Naknada iz osiguranja za prekid rada može biti ugovorena kao nadoknada bruto dobiti ili fiksnih troškova i neto dobiti koja predstavlja iznos koji nije zarađen zbog smanjenja poslovnih prihoda

---

² Boris Marović, Vladimir Njegomir, „Poslovanje osiguravajućih i reosiguravajućih društava u korelaciji sa energetikom i energetske izvorima“, 34. susret osiguravača i reosiguravača, Sarajevo 2023, str. 61.

³ B. Marović, V. Njegomir, str. 62.

i povećanja troškova rada. Suma osiguranja koja se može ugovoriti za prekid rada ne može biti manja od godišnje bruto dobiti ako se ugovara osiguranje bruto dobiti, odnosno od neto dobiti i navedenih fiksnih troškova.⁴

II Nastanak šomažnog osiguranja

Šomažno osiguranje postoji veoma dugo, skoro tri i po veka. Kratko ćemo se osvrnuti na razvoj ove vrste osiguravajuće zaštite. Naime, prvo pokriće indirektnih šteta kao dopunsko osiguranje vezujemo za engleskog osiguravača *Minerva Universal* 1707. godine. Zatim, u Hamburgu, slična polisa osiguranja zaključena je 1817. godine kod društva *Cassa Generale Incendio*. U Francuskoj se 1857. godine javlja pokriće pod nazivom *chomage*. Sve navedene polise odnosile su se na paušalnu odštetu za posredne troškove u obliku procenta od štete od osnovnog rizika. Kasnije je *Lloyd* prihvatio navedeno osiguranje kao *percentage of fire loss*. U pitanju su, dakle, bile paušalne sume osiguranja, budući da u to vreme računovodstva, u okviru kompanija, nisu bila pouzdani izvor podataka o dobiti i gubicima osiguranika, pa nije bilo moguće utvrditi tačan iznos posrednih, indirektnih šteta. Naravno, navedeno je kasnije postalo moguće razvojem knjigovodstvenih standarda, tako da je 1899. godine ponuđena polisa za pokriće posrednih troškova pod nazivom *Loss of profit*, koja je bila vezana za osnovni rizik za određeni period. Za nastanak te vrste pokrića najviše je zaslužan škotski broker Mac Lellan Man. Inače, ta vrste pokrića imala je i svoje protivnike među osiguravačima koji su smatrali da se radi o nemoralnim poslovima koji omogućavaju nedozvoljeno bogaćenje osiguranika. No, praksa je zahtevala zaključenje ove vrste osiguranja, tako da su polise u ovoj oblasti zaključene 1911. u Nemačkoj, da bi 1955. godine šomažno osiguranje postalo autonomna vrsta osiguranja sa sopstvenom tarifom premija. U Francuskoj je osiguravači prihvataju pod nazivom *pertes d'exploitation* – gubici aktivnosti.⁵

III Osiguranje od gubitaka

Ugovor o osiguranju od gubitaka usled prekida poslovanja predstavlja ugovor o obeštećenju. Tim pokrićem se obezbeđuje povratak ekonomske pozicije koja omogućava nastavak rada, tj. koja je postojala ranije, pre nastanka osiguranog slučaja. Šomažnim osiguranjem se nadoknađuje izgubljeni novčani tok poslovanja i dodatni troškovi nastali zbog nemogućnosti poslovanja ili uništenih osiguranih

---

⁴ Milovan Jovanović, „Osiguranje od svih rizika na tržištu osiguranja u Srbiji“, *Evropska revija za pravo osiguranja*, br.4/2012, Beograd 2012, str. 72.

⁵ Marijan Čurković, „Osiguranje finansijskih gubitaka nastalih zbog prekida djelatnosti uslijed nastanka osiguranog slučaja (šomažna osiguranja)“ 13. 5. 2024.; <https://www.osiguranje.hr/ClanakDetalji.aspx?22746>, pristup: 10.7.2024.

sredstava rada.⁶ Osiguranje gubitaka usled prekida poslovanja proizlazi iz upotrebe imovine i, da bi šteta mogla biti isplaćena, potrebno je da se ispuni pet kriterijuma koji su međusobno povezani. Pre svega, mora postojati fizičko oštećenje na stvari-ma. Zatim, te stvari moraju biti osigurane, kao i da se radi o ostvarenim rizicima koji su pokriveni tim osiguranjem. Takođe, šteta mora da rezultira merljivim gubitkom zbog prekida poslovanja, i to za određeni period koji je potreban za nabavku drugih sredstava rada, kao i preduzimanja drugih radnji kako bi se nastavilo poslovanje. Radi se o pet uslova koji su u neprekidnom lancu i prekid u bilo kom delu doprineo bi nemogućnosti naknade štete.⁷ Osiguranje gubitaka usled prekida rada ne obuhvata samo imovinu u fizičkom smislu već i interes osiguranika odnosno potencijalnu zaradu (koja nije ostvarena). O tome se mora voditi računa kada subjekt obavlja svoju delatnost na nekoliko lokacija koje su međusobno povezane, što znači da interes mora biti vezan za sva mesta u kojima osiguranik obavlja posao, to jest da njegovu imovinu treba shvatiti kao integrisanu celinu.⁸

1. Upravljanje rizicima od strane subjekata koji obavljaju određenu delatnost

Osvrnućemo se i na upravljanje rizicima od strane subjekata koji vrše određenu privrednu ili bilo koju drugu delatnost. Postoji više načina za upravljanje rizikom u okviru jednog takvog subjekta. Koji način će biti izabran, zavisi od delatnosti kojom se privredni subjekt bavi, zatim od veličine tog subjekta, broja radnika, sredstava kojima raspolaže, kao i od mnogih drugih činjenica koje čine jedan privredni subjekt. Izdvojićemo četiri načina upravljanja rizikom, napominjući da se mogu definisati i drugi, kao i da se, pri upravljanju rizikom, može kombinovati više načina. Ti načini su sledeći: 1) Predvidljivost i kontrola šteta; 2) Finansiranje šteta; 3) Smanjenje mogućnosti nastanka šteta;⁹ i 4) Nadzor nad radom u privrednom subjektu.¹⁰ Najčešći način kontrole rizika u okviru privrednog subjekta jeste transfer rizika na osiguravajuće društvo. Privredni subjekt mora da proceni da li je uputno izdvajanje sredstava za plaćanje premije osiguranja. Činjenica je da je transfer rizika najpovoljniji ne samo kada je u pitanju transfer rizika na osiguravajuće društvo već i kada se radi o prodaji dela preduzeća, prodaji akcija, spajanju ili pripajanju subjekata.¹¹ Velike kompanije

⁶ David A. Borghesi, „Business Interruption Insurance--A Business Perspective“, *Nova Law Review* vol. 17-1993, str. 1147–1148.

⁷ D. A. Borghesi, str. 1151.

⁸ Alan G. Miller, „Business Interruption Insurance, A Legal Primer“, *Drake Law Review*, vol.24 – December 1975, str. 801.

⁹ Svetlana Ivanović, „Upravljanje rizikom i osiguranje“, *Industrija* br.1-2/2003, str. 72.

¹⁰ Vladimir Čolović, „Upravljanje rizikom u privrednim društvima“, *EMC Review – časopis za ekonomiju i tržišne komunikacije*, 10(2)/2015, str. 242.

¹¹ V. Čolović (2015), str. 239.

moraju da vode računa i o umnožavanju rizika, ali i o umreženim rizicima, koji mogu izazvati gubitke u nekoliko poslovnih linija osiguranja ili gubitke na neočekivanim mestima, ili na više geografskih tržišta zbog međusobne povezanosti poslovnim vezama (poplave u Tajlandu izazivale su gubitke i putem prekida rada na tržištu SAD).¹²

IV Karakteristike šomažnog osiguranja

Šomažno osiguranje je, pre svega, dopunsko osiguranje. Dopunska osiguranja su ona koja se ugovaraju uz osnovne rizike i nije ih moguće ugovoriti drugačije. Znači, da bi šomažno osiguranje moglo da se zaključi, potrebno je da postoji osiguravajuće pokriće za osnovne rizike čija realizacija može dovesti i do posredne, indirektno štete. U uslovima osiguranja, ali i u samoj polisi, mora biti definisano koji rizici se pokrivaju dopunskim osiguranjem. Takođe, dopunska osiguranja svrstavamo u dobrovoljna osiguranja, što znači da sami osiguranici odlučuju ne samo da li će zaključiti ovu vrstu osiguranja, već određuju i koji će rizici biti pokriveni. S druge strane, ako govorimo o dodatnom osiguranju, ono predstavlja osiguranje od rizika koje nije povezano sa osiguranjem od osnovnih rizika. Šomažno osiguranje se, pre svega, odnosi na preduzeća, odnosno na industriju, ali ovu vrstu osiguranja mogu zaključiti i ostali osiguranici, npr. zbog štete na iznajmljenom objektu usled nemogućnosti korišćenja zakupnine, zatim zbog nemogućnosti upotrebe određenog objekta, zbog troškova najma drugog objekta itd. Kod te vrste osiguranja primenjuju se i specifični osiguravajući uslovi, koji sadrže i odredbe koje ograničavaju obavezu osiguravača, kao što su vreme pokrića, vrste troškova, potrebu vođenja knjigovodstva, utvrđivanje opravdanosti troškova putem veštačenja itd.¹³

Neki autori smatraju da je šomažno osiguranje posebno, odnosno da se ono zaključuje uz zaključenje polise od požara.¹⁴ Ne možemo reći da je šomažno osiguranje posebno, jer da jeste, ne bi bilo vezano za osiguranje osnovnog rizika, već bi moglo samostalno da se zaključi. S obzirom na to da je ta vrsta osiguranja jasno određena i da je vezana za oštećenje ili uništenje neke stvari ili objekta, usled čega privredni ili neki drugi subjekt ne može da obavlja svoju delatnost, ono se i zaključuje samo uz osiguranje osnovnog rizika.

Osiguranik na čijim je stvarima nastala šteta neće imati pravo na pokriće gubitaka ako osiguranjem nisu obuhvaćeni ti rizici. Tom vrstom osiguranja se ne mogu sanirati posledice lošeg poslovanja, postojanje velikih dugova prema poveriocima, loš plasman robe na tržištu, gubici u proizvodnji koji su posledica loše realizacije poslovnog plana itd.

---

¹² Marija Kerkez, Ivan Ivanović, „Katastrofalni rizici i osiguranje“, *Megatrend revija*, vol.13, no.2, 2016, str. 25-26

¹³ M. Ćurković, „Osiguranje finansijskih gubitaka nastalih zbog prekida djelatnosti uslijed nastanka osiguranog slučaja (šomažna osiguranja)“, 13. 5. 2024.

¹⁴ Andrej Pak, *Zaključenje i prestanak ugovora o osiguranju*, doktorska disertacija, Univerzitet Edukons, Fakultet za evropske pravno-političke studije, Novi Sad 2016, str. 79.

Takođe, smatra se da šomažno osiguranje spada u osiguranje stvari isto kao i osiguranje od požara, od provalne krađe i razbojništva, mašina od loma, kasko osiguranje, osiguranje useva i plodova.¹⁵ Ne bismo mogli u potpunosti da se složimo s navedenim. Naime, činjenica je da ono spada u imovinsko osiguranje zato što je vezano za osiguranje imovine. Ali, bilo bi uputnije izdvojiti tu vrstu osiguranja, budući da ono može ali ne mora biti realizovano iako je osnovni rizik realizovan. Da li će osiguravač po zaključenom šomažnom osiguranju biti obavezan, zavisi od posledica koje mogu ali ne moraju nastati. Ako posledice nastanu, znači da su nastali gubici i tada je osiguravač dužan da isplati naknadu. Ako ne nastanu, tada osiguravač neće biti ni u kakvoj obavezi.

1. Šomažno osiguranje u domaćem zakonodavstvu

Zakon o osiguranju Republike Srbije (dalje: ZO)¹⁶ reguliše osiguranje finansijskih gubitaka. No, moramo reći da ZO ovu vrstu osiguranja definiše malo nespretno, imajući u vidu da se iz njegove odredbe ne vidi da li se finansijski gubici osiguravaju sami za sebe ili su vezani za neki štetni događaj, to jest da su njegova posledica. Naime, ZO definiše da ovo osiguranje pokriva gubitke zbog gubitka zaposlenja, nedovoljnih prihoda, lošeg vremena, izgubljene dobiti, neplaniranih opštih troškova, neplaniranih troškova poslovanja, gubitka tržišne vrednosti, gubitka zakupnine odnosno prihoda, posrednih poslovnih gubitaka, kao i ostalih neposlovnih i finansijskih gubitaka.

1.1. Šomažno osiguranje u posebnim uslovima osiguranja

Regulisanje šomažnog osiguranja u posebnim uslovima osiguranja proizlazi iz karakteristika ove vrste osiguravajuće zaštite. Posvetićemo pažnju nekim odredbama koje se nalazi u Posebnim uslovima za osiguranje od prekida rada usled požara i nekih drugih opasnosti jednog osiguravajućeg društva,¹⁷ slučajevima isključenja iz osiguranja. To su situacije: 1) kada šteta nastane usled vanrednih događaja, a koje se odnose na makroekonomske promene, neosigurane opasnosti itd. 2) ako je šteta nastala kao posledica ograničenja organa vlasti pri popravci oštećenih stvari; 3) kada nedostaju finansijska sredstva za opravku ili nabavku oštećenih ili uništenih stvari; 4) ako su uzroci štete nastali kod drugih subjekata s kojima je osiguranik u poslovnim odnosima; 5) ako je šteta nastala zbog uništenja novca, hartija od vrednosti, plano-

¹⁵ Nataša Petrović Tomić, „Aktuelnost razlikovanja prava na naknadu štete i prava na osiguranu sumu u delu Mihaila Konstantinovića: klasični instituti i moderno pravo osiguranja“, *Anali Pravnog fakulteta u Beogradu, Poseban broj u čast profesora Mihaila Konstantinovića*, Beograd 2022, str. 567, fn. 6.

¹⁶ Zakon o osiguranju, ZO, *Službeni glasnik Republike Srbije*, br. 139/2014 i 44/2021.

¹⁷ Posebni uslovi za osiguranje od opasnosti prekida rada usled požara i nekih drugih opasnosti, Sava osiguranje; <https://www.sava-osiguranje.rs/sr-rs/uslovi-osiguranja/>, pristup: 11. 7. 2024.

va, poslovnih knjiga i sl. 6) ako je šteta nastala usled gubitka posla, otkaza zakupa, licence, u tačno određenim slučajevima.¹⁸

Isti Uslovi definišu i koje će gubitke pokriti osiguranje. Pre svega, radi se o bruto dobiti zbog smanjenja prometa, kada se obračunava razlika između standardnog prometa i stvarnog prometa u momentu prekida rada, koji treba da bude pomnožen sa stepenom bruto dobiti. Isto tako, isplatiće se iznos pri povećanju poslovnih troškova, kao dodatni izdaci koji su potrebni za opravdanje ili smanjenje gubitka prometa dok prekid traje.¹⁹

Izdvojili smo odredbe ovih uslova o isključenju iz osiguranja, kao i o obračunu gubitaka, kako bismo predstavili specifičnosti šomažnog osiguranja, zatim vezanost ovog osiguranja za osnovni rizik i obavezu nastanka gubitka, koji se odnosi na gubitak profita i povećanje troškova u periodu prekida rada.

2. Osigurani slučaj kod šomažnog osiguranja

Nakon nastanka neposredne opasnosti, kao i kada ona počne neposredno da se ostvaruje, osiguranik je dužan odmah, bez odlaganja, odnosno istog dana, da obavesti osiguravača usmeno, odnosno pismeno narednog dana. Ukoliko se obaveštenje ne učini na navedeni način, osiguravač može da utvrdi finansijski efekat neprijavlivanja nastanka opasnosti i da srazmerno tome umanjiti iznos naknade štete. Naravno, osiguranik je dužan da, u slučaju prekida rada, preduzme potrebne mere za otklanjanje ili smanjenje štete, odnosno da preduzima mere koje će smanjiti vreme trajanja prekida, kao i da se pridržava uputstava osiguravača, u tom smislu.²⁰ Ako osiguranik, nakon prekida rada, koji je trajao kraće od ugovorenog, želi da obnovi pokriće za ceo garantni rok, tada treba da zaključi dopunski ugovor o šomažnom osiguranju. I u tom ugovoru se premija snižava srazmerno neiskorišćenom garantnom roku iz prethodnog ugovora.

U vezi s navedenim, kod šomažnog osiguranja, budući da ono ne pokriva štetu na stvarima, postavlja se pitanje kada je nastao osigurani slučaj, s obzirom na to da gubici pokriveni osiguranjem nastaju nakon nastanka štetnog događaja, a već nastale novčane štete često su uzrok daljih ovakvih šteta. Ako bi se prihvatilo da je osigurani slučaj vezan za gubitke usled prestanka rada nastao kad i sam osigurani slučaj vezan za realizaciju osnovnog rizika, tada bi sam rizik nemogućnosti obavljanja delatnosti teško mogao da se proceni. Ovde se može postaviti pitanje da li se može prihvatiti da je osigurani slučaj vezan za rizik prekida rada nastao kada je nastala prva šteta pokrivena ovim osiguranjem u seriji šteta koje su uzročno posledično povezane.²¹

---

¹⁸ Član 3, st. 6 Posebnih uslova.

¹⁹ Član 4 Posebnih uslova.

²⁰ B. Marović, V. Njegomir, str. 63.

²¹ Jasna Pak, *Pravo osiguranja*, Univerzitet Singidunum, Beograd 2011, str. 198.

Možemo odgovoriti pozitivno. U svakom slučaju, prekid rada mora nastati kao posledica realizacije osnovnog rizika. Da li će doći do prekida rada, iako je osnovni rizik realizovan, drugo je pitanje. No, ako do njega dođe, kao trenutak nastanka osiguranog slučaja određuje se momenat nastanka štetnog događaja vezanog za osnovni rizik. U svakom slučaju, nastankom osiguranog slučaja koji su vezani za požar, poplavu, kvar i uništenje mašina, nastaje i obaveza osiguravača da naknadi štetu.²²

Zatim, može se dogoditi da gubitak usled prekida rada nastane zbog više uzroka. Naravno, radi se o tome da do oštećenja ili uništenja stvari ili objekta dođe usled više različitih uzroka. Neki od tih uzroka, odnosno ostvarenih rizika mogu biti pokriveni osiguranjem, a neki ne. Pomenućemo jedan primer iz prakse SAD, koji se ticao tržnog centra čiji je krov uništio uragan. No, nakon nastanka štete, postavilo se pitanje da li je krov izrađen u skladu sa standardima, odnosno da li je korišćen odgovarajući materijal, da li je krov odgovarao standardima u projektovanju itd. Naravno, ti uzroci nisu bili pokriveni osiguranjem. Predstavnik osiguravača je tvrdio da je do urušavanja krova došlo i usled lošeg projektovanja i neodgovarajuće konstrukcije. Ovde moramo imati u vidu i činjenicu da je potrebno utvrditi koji je uzrok doveo do štete. U vezi s tim, mora se utvrditi da li je drugi uzrok doprineo efikasnosti prvog uzroka. Utvrđeno je da pre uragana nije postojala opasnost od urušavanja krova, tako da je odlučeno u korist osiguranika.²³ Kod takvih slučajeva, može se postaviti i pitanje koji je uzrok doveo do veće štete, odnosno da li se može utvrditi, procentualno ili na drugi način, koliko je jedan, a koliko je drugi rizik doprineo nastanku štete. S druge strane, ovde se može govoriti i o nesavesnoj, neadekvatnoj gradnji, odnosno neadekvatnom materijalu koji je i doveo do opasnosti za objekat. Isto tako, spoljni uzroci su ti koji su pokriveni osiguranjem, dok su unutrašnji uzroci vezani za odgovornost osiguranika.

3. Naknada po osnovu šomažnog osiguranja

Kada se ostvari rizik na osiguranoj stvari, nastaje neposredna, direktna šteta. Ali osiguranik može pretrpeti i nepokrivenu štetu koja je u uzročnoj vezi sa osiguranom stvari. Takva šteta predstavlja finansijsku posledicu osiguranog slučaja koja nastaje bez obzira na to što je osiguranik već dobio naknadu za oštećenje ili uništenje stvari. Takva posredna ili indirektna šteta može biti i veća od direktne, odnosno one koja je proizašla iz rizika koji predstavlja osnovni. Naime, ovde se radi o nemogućnosti bavljenja određenom delatnošću u određenom vremenskom rasponu u kome je potrebno da se saniraju sve posledice nastanka osnovnog rizika. Naravno, u tom

---

²² M. Ćurković, „Osiguranje finansijskih gubitaka nastalih zbog prekida djelatnosti uslijed nastanka osiguranog slučaja (šomažna osiguranja)“, 13. 5. 2024.

²³ Paul M. Hummer, „Basics of Business Interruption Insurance: The Ins and Outs of Tricky Coverage“, *Defense Counsel Journal*, July 2022, str. 310.

periodu osiguranik ima i određene fiksne troškove koje je morao da snosi, iako mu je delatnost u zastoju ili prekidu. Dakle, ovde s jedne strane govorimo o indirektnoj šteti prouzrokovanoj nemogućnošću obavljanja delatnosti, a s druge strane o troškovima koje osiguranik ima u periodu u kome ne može da obavlja svoj rad.²⁴

Kod šomažnog osiguranja, naknada iz osiguranja se obračunava po posebnim merilima u zavisnosti od toga da li je nastupio prekid rada i da li je taj prekid rada uticao na nastanak gubitaka. Upravo zbog toga, moramo imati u vidu eventualnu uzročnu vezu, ako je došlo do prekida rada, zatim nastanak posredne (indirektne) štete, kao i šta će činiti naknadu.

Šta pokriva osiguranje od prekida poslovanja? Kod obračuna iznosa mora se poći od bruto zarade, kao i od poslovnih prihoda. Kad govorimo o šteti usled prekida rada, ona obuhvata iznos dohotka koji osiguranik, u periodu dok je prekid trajao, nije mogao da ostvari, kao i nepokriveni iznos osiguranih troškova koji su nastali u tom periodu. Osiguravač mora naknaditi štetu za ugovoreni period trajanja isplate, ali najviše do 12 meseci od dana nastanka osiguranog slučaja. Taj rok može biti i drugačije ugovoren. Ali, ako je prekid rada trajao tri dana ili manje, tada osiguravač nije u navedenoj obavezi. Osiguranje će prestati kada osiguranik iskoristi pravo iz celog garantnog roka zbog jednog ili nekoliko prekida rada. Vrlo često je obavezno i učešće osiguranika u šteti, odnosno franšiza. Utvrđivanje visine naknade određuje se prema dohotku, koji bi osiguranik ostvario i osiguranim troškovima, koji bi nastali da nije bilo prekida rada. Navedeno se utvrđuje na osnovu podataka o ostvarenim dohocima i troškovima u tekućoj godini ili nekoliko prethodnih godina poslovanja. Svako odstupanje od tako utvrđenog dohotka, kao i utvrđenih troškova, osiguranik mora da dokaže određenom dokumentacijom. Može se ugovoriti i fiksna obaveza osiguravača, što se odnosi i na dohodak i na troškove. Fiksna naknada se utvrđuje na prethodno navedeni način. Osim toga, poslovni prihodi se odnose na neto prihod koji bi osiguranik zaradio, a na koji se dodaju fiksni troškovi, kao što su plate i porezi. Iznos gubitaka usled prekida rada treba da bude isti u okviru oba oblika.²⁵

3.1. Posredna (indirektna) šteta; izgubljena dobit

Posvetićemo se najbitnijim elementima naknade po šomažnom osiguranju, naknadi posredne štete i izgubljenoj dobiti.²⁶ Posredna šteta definiše se i kao posledica druge štete.²⁷ Kad će se smatrati da postoji uzročna veza koja je neophodna da bi se

---

²⁴ M. Ćurković, „Osiguranje finansijskih gubitaka nastalih zbog prekida djelatnosti uslijed nastanka osiguranog slučaja (šomažna osiguranja)“, 13. 5. 2024.

²⁵ Chris French, „The Aftermath of Catastrophes: Valuing Business Interruption Insurance Losses“, *Georgia State University Law Review*, vol. 30:2/2014, str. 69–470.

²⁶ Obren Stanković, „Pojam i vrste štete“, *Anali Pravnog fakulteta u Beogradu*, vol. 25, br. 3/1977, str. 306.

²⁷ Jakov Radišić, *Obligaciono pravo*, opšti deo, Centar za publikacije Pravnog fakulteta u Nišu 2023, str. 223.

odredila indirektna šteta? Postoje dve teorije: teorija ekvivalentne uzročnosti i teorija adekvatne uzročnosti, pa se u zavisnosti od toga koja se od njih usvoji, razlikuju i definicije direktne i indirektno štete. Postoje, naravno, i različite varijante ove dve teorije. Po jednoj, direktna šteta je ona koja se neposredno nadovezuje na štetnu radnju, a indirektna ona koja se nadovezuje na direktnu. Po drugoj, direktna je svaka šteta koja je bila nužna i neizbežna. Po trećoj, to je šteta koja je tipična posledica štetne radnje. Po četvrtoj, direktna je ona kojoj je štetna radnja izvor, a indirektna ona kojoj je štetna radnja samo povod. Pritom, ne samo što svaka od ovih definicija ima svojje pristalice nego se pomoću iste definicije često vrše različite kvalifikacije.²⁸ Znači, o indirektnoj šteti govorimo ako su finansijski gubici nastali usled kvara ili uništenja sredstava, odnosno objekta za rad. Osim toga, preovlađuje stav da i za direktnu i za indirektnu štetu mora biti odgovoran isti štetnik.²⁹

Kad je u pitanju izgubljena dobit, osiguravač ili sud (u zavisnosti od toga ko i u kom postupku obračunava štetu) mora imati u vidu da u naknadu za oštećenju ili uništenu stvar ulazi i naknada izgubljene dobiti, ako se, inače, može ostvariti korišćenjem te stvari.³⁰ Izgubljena dobit se definiše i kao izgubljena zarada koju je oštećeni ostvarivao preprodajom tuđih stvari.³¹ Lice koje je trebalo da zadovolji neku svoju potrebu kupovinom stvari od očekivane dobiti koja mu je izmakla štetnikovom krivicom ili nekim drugim štetnim događajem nije ništa manje pogođeno od onoga ko je tu istu potrebu trebalo da zadovolji upotrebom stvari koju poseduje, odnosno kupovinom takve stvari za gotov novac (već ostvarenu zaradu), pa je u tome onemoćen uništenjem stvari, usled nastanka određenog štetnog događaja.³² Izgubljena dobit predstavlja negativnu štetu, koja se manifestuje kao neostvarena imovinska vrednost, odnosno kao sprečeno povećanje imovine oštećenog usled štetne radnje.³³ Takođe, Zakon o obligacionim odnosima (dalje: ZOO)³⁴ definiše izgubljenu dobit kao sprečavanje povećanja dobiti.³⁵ Pri utvrđivanju iznosa štete, izgubljena dobit će se uzeti u obzir samo ako je to ugovoreno.³⁶ Izgubljena dobit se ocenjuje na način da se uzima u obzir dobitak koji je mogao da se očekuje na osnovu svih osnovanih okolnosti, prema redovnim tokovima ili po posebnim okolnostima, a čije je ostvarenje sprečeno radnjom štetnika ili njegovim propuštanjem.³⁷ Izgubljenu

²⁸ O. Stanković, str.307.

²⁹ J. Radišić, str.224.

³⁰ O. Stanković, str. 289.

³¹ *Ibidem*.

³² O. Stanković, str. 290.

³³ J. Radišić, str.221.

³⁴ Zakon o obligacionim odnosima, ZOO, *Sl.list SFRJ* br. 29/78, 39/85, 45/89 i 57/89, *Sl. list SRJ* br. 31/93, *Sl.list SCG* br. 1/2003 – Ustavna povelja i *Sl.glasnik RS* br. 18/2020.

³⁵ Član 155 ZOO.

³⁶ Član 925, st. 5 ZOO.

³⁷ Član 189 ZOO.

dobit možemo definisati i kao očekivano uvećanje imovine.³⁸ Ali nije merodavno ono što sam oštećeni očekuje, već objektivna mogućnost sticanja dobiti, što znači da se radi o dobitku koji se osnovano mogao očekivati po redovnom toku stvari ili po posebnim okolnostima. Isto tako, nije neophodno da se utvrdi potpuno ostvarenje dobiti, već određeni stepen verovatnoće.³⁹ U svakom slučaju, izgubljena dobit će se kod šomažnog osiguranja isplatiti samo ako je posebno ugovorena, to jest ako je plaćena premija ili premijski dodatak na osnovnu premiju. O izgubljenoj dobiti govorimo i u slučaju gubitka zakupnine, požara na objektima, šteta kod osiguranja useva i plodova itd.⁴⁰

3.2. Pojedini aspekti i problemi vezani za obračun naknade iz osiguranja

Kada se utvrdi osigurani slučaj, kao i potrebni elementi kod ove vrste osiguranja, samo vrednovanje prekida poslovanja može da bude veoma složen zadatak. Od čega treba poći da bi se mogao utvrditi iznos koji će se platiti oštećenom? Pre svega, stvarni pretrpljeni gubitak, zatim, period prekida poslovanja, troškovi koji su nastali kako bi se ublažili gubici, ali koji su kontinuirani u odnosu na nestalne troškove. Moramo istaći da je utvrđivanje navedenog iznosa za naknadu mnogo složenije u oblasti proizvodnje nego u oblasti trgovine.⁴¹

Izuzetno važno pitanje za obračun naknade jeste i trajanje perioda u kome subjekt nije mogao da obavlja svoju delatnost. Trajanje tog perioda može zavisiti od mnogo faktora. Glavni faktor predstavljaju posledice koje je izazvao osigurani slučaj, to jest realizovana opasnost koja ne mora da ošteti samo osigurani subjekt. Da li će osiguranik biti u mogućnosti da osposobi svoja sredstva kako bi mogao da nastavi s radom, zavisi i od mogućnosti koje mu stoje na raspolaganju.⁴² Obračun gubitka, odnosno naknade će biti složeni i kada je trajanje prekida tačno određeno. Postoji nekoliko smernica za utvrđivanje naknade. Poslovanje je retko statično tako da eksterni uslovi i revidiranje programa rada osiguranika mogu da utiču na taj iznos. Osiguranik može dokazivati da bi došlo do povećanja zarade (da rad nije prekinut), ako bi se dokazala potencijalna efikasnost programa obavljanja delatnosti. Isto tako, moraju se uzeti u obzir i tendencije opadanja u poslovanju, koje mogu da utiču i na pad zarada. Kada se radi o proizvodnom preduzeću kao osiguraniku, tada će gubitak zavisiti od gubitaka u proizvodnji, a ne od gubitaka u prodaji.⁴³ Kod osiguranika koji se bave proizvodnjom, dobit od gotovih proizvoda koji su pretrpeli

---

³⁸ J. Radišić, str. 221.

³⁹ J. Radišić, str. 222.

⁴⁰ J. Pak, str. 234.

⁴¹ D. A. Borghesi, p.1152–1153.

⁴² A. G. Miller, p. 804.

⁴³ A. G. Miller, p. 805.

štetu od osigurane opasnosti nadoknađuje se u iznosu koji bi bio naplaćen posle ugovorenog perioda obeštećenja, pri čemu taj iznos mora biti osiguran na posebnu sumu iskazanu u polisi osiguranja.⁴⁴ Na isti način možemo da odredimo i gubitke ako je osiguranik trgovinska kompanija.

Moramo pomenuti i nekoliko problema koji mogu nastati u postupku utvrđivanja iznosa za naknadu. Prvo, obračun štete usled prekida poslovanja zasniva se na obračunu zarada pre oporezivanja dohotka. Ako kompanija osigurava imovinu koja se nalazi u drugim zemljama, treba uzeti u obzir razlike u stopama poreza na dohodak, odnosno to da li ta činjenica predstavlja značajan rizik od gubitka u zavisnosti od toga gde se uplaćuje prihod od osiguranja. Zatim, nisu svi troškovi iznad uobičajenih nadoknadiivi. Može se utvrditi da su određeni troškovi razumni i realni. Ali može se desiti da neki troškovi nisu nastali u cilju smanjenja gubitaka i vraćanja poslovanja u normalu. Troškovi pripreme zahteva za naknadu štete, zatim honorari konsultanata, putni troškovi uglavnom nisu pokriveni. Sledeće, izgubljene kamate na potraživanja isključene su iz obračuna gubitaka usled prekida rada.⁴⁵

Najzad, vrednost prekida rada, odnosno iznos koji predstavlja izgubljenu dobit utvrđuje se knjigovodstvenom evidencijom ili drugim dokazima o neto gubitku tokom perioda prekida obavljanja delatnosti. No mora se voditi računa i o mogućnosti da se osiguranik na taj način neopravdano obogati. Npr. preduzeće koje je i pre nastanka osiguranog slučaja poslovalo s gubicima možda neće biti u poziciji da nastavi svoju delatnost, uprkos naknadi od strane osiguravača. Osim toga, osiguranik neće imati pravo na naknadu ako ne može dokazati da je prekid rada prouzrokovao gubitak u proizvodnji ili prodaji.⁴⁶

4. Uslovi za realizaciju šomažnog osiguranja

Već smo rekli da je šomažno osiguranje specifično. Ipak, na osnovu navedenih karakteristika te vrste osiguranja, možemo izdvojiti uslove za njegovu realizaciju. Ti uslovi su sledeći:

1. Rizik kod šomažnog osiguranja nije poseban, već je vezan za osnovni rizik, to jest njegovo ostvarenje;
2. Šomažno osiguranje je dopunsko osiguranje, kod kojeg se plaća veća premija, što znači da mora biti ugovoreno odgovarajuće pokriće;
3. Šomažno osiguranje nije posebno osiguranje, jer nije samostalno;
4. Obaveza po šomažnom osiguranju nastaje samo ako su nastale posledice, to jest gubici usled prekida obavljanja delatnosti;
5. Ova vrsta osiguranja nije vezana za uspešno ili neuspešno poslovanje, pa samim tim ne može biti vezana ni za insolventnost;

---

⁴⁴ M. Jovanović, str. 72.

⁴⁵ D. A. Borghesi, p. 1164.

⁴⁶ P. M. Hummer, p. 311.

6. I druge vrste osiguranja se mogu ugovarati zbog opasnosti nastanka od gubitaka, kao što je osiguranje od odgovornosti, kasko osiguranje, klasično osiguranje imovine, ali šomažno osiguranje je šire sa stanovišta obuhvata različitih vrsta gubitaka i nastalih troškova; i

7. Gubici mogu biti obračunati samo ako postoje jasne knjigovodstvene vrednosti za odgovarajući prethodni period.

Više puta smo pomenuli da se šomažno osiguranje ne može odnositi na insolventnost osiguranika, odnosno ne može pokrivati gubitke subjekta u tom smislu, kao ni njegove dugove prema poveriocima. No ovde ćemo, ipak, pomenuti pitanje insolventnosti određenog subjekta u vezi sa momentom nastanka takvog stanja. Naime, ako duže traje prekid rada, privredni ili drugi subjekt može doći u situaciju da nije u stanju izvršavati svoje obaveze. Tada se postavlja pitanje da li tada, uopšte, možemo govoriti o stečajnom postupku, kao i u situaciji kada je insolventnost nastala pre realizacije osnovnog rizika. Dakle, mogu nastati situacije kod kojih moramo razlikovati stečajne razloge na one koji su nastali u vezi s poslovanjem i postupanjem jednog subjekta (pre nastupanja osiguranog slučaja) i na one koji su uzrokovani nekom situacijom za koju taj subjekt nije odgovoran.⁴⁷ Bez obzira na to kada je nastao stečajni razlog, odnosno kada je nastupila insolventnost, ne možemo govoriti o šomažnom osiguranju, imajući u vidu karaktéristike i uslove za realizaciju te vrste osiguranja.

V Šomažno osiguranje danas

U zadnjih nekoliko godina, šomažno osiguranje se često pominje, imajući u vidu pandemiju koja je doprinela da mnogi privredni i drugi subjekti prekinu rad. Prema podacima OECD, za vreme pandemije kovida 19 mesec dana stroge zatvorenosti dovelo je do približno 1,7 biliona dolara gubitka prihoda preduzeća u različitim oblastima.⁴⁸ Podaci Nacionalne asocijacije osiguranja SAD govore da je 2020. godine u skoro osam milijardi komercijalnih polisa osiguranja uključeno i pokriće prekida poslovanja.⁴⁹ Takođe, u SAD je pandemija izazvala dramatične padove potrošnje i najviši nivo nezaposlenosti još od velike depresije. Ta kriza je podstakla brzu akciju Kongresa i Federalnih rezervi tako što je odobreno povećanje od 600 dolara na ime beneficija za nezaposlene preko Saveznog programa kompenzacije za nezaposlene usled pandemije. U međuvremenu, brojne državne i lokalne samouprave u SAD, kao

⁴⁷ Vladimir Čolović, „Uticao pandemije na pokretanje i vođenje stečajnog postupka“, *Zbornik Pandemija kovida 19: pravni izazovi i odgovori*, Institut za uporedno pravo, Beograd 2021, str. 140.

⁴⁸ Piotr Tereszkiwicz, „Business interruption insurance as a means of spreading pandemic – related losses“, *The Geneva Papers on Risk and Insurance – Issues and Practice*, vol.48, 2023, str. 714.

⁴⁹ David L. Eckles, Robert E. Hoyt, Johannes C. Marais, „The History and Development of Business Interruption Insurance“, *Journal of Insurance Regulation* 2022, article 7, str. 5.

i savezne agencije, uvele su moratorijume na izvršenja, kao i druge mere.⁵⁰ I u nama susednoj Hrvatskoj uvedene su određene mere koje su se odnosile na uticaj prekida rada na finansijsku stabilnost privrednih subjekata. Naime, ako je insolventnost nastala u vreme pandemije i uzrok je tog stanja, nije se pokretao nijedan postupak koji bi doveo do gašenja subjekta. U Hrvatskoj su donete odluke čija je važnost produžavana u zavisnosti od trajanja posledica koje je izazvala pandemija. Slična situacija je bila i u drugim zemljama regiona.⁵¹

Ono što danas predstavlja problem u vezi sa šomažnim osiguranjem jeste činjenica da je ono ograničeno, jer je vezano za osnovno osiguranje i može se zaključiti samo kod osiguravača kod kojeg je osiguran i osnovni rizik. Znači, činjenica da se radi o dopunskom osiguranju, predstavlja ograničenje koje se ogleda i u prisutnosti na tržištu. Pomenućemo samo podatak sa hrvatskog tržišta osiguranja, gde je u 2022. godini zabeležena premija u iznosu od 26.515.000 evra, što je predstavljalo samo 1,58% ukupne zaračunate bruto premije, odnosno samo 2,03% ukupno zaračunate bruto premije neživotnih osiguranja.⁵²

Osim toga, u Hrvatskoj su osiguravači i za mala i srednja preduzeća kreirali posebne pakete osiguranja. Na primer, preduzetnički paket osiguranja omogućava malim i srednjim preduzećima da jednom polisom osiguraju svoju kompletnu imovinu. Jednom polisom može se ugovoriti osiguranje od požarnih rizika, osiguranje od rizika zemljotresa, loma mašina, provalne krađe i razbojništva, loma stakla, prekida rada usled požarnih rizika, od prekida rada usled zemljotresa, osiguranja od opšte i profesionalne odgovornosti, kasko osiguranja, kao i osiguranja od nezgode.⁵³ Možda je taj način jedna od šansi da se poveća broj ugovora o šomažnom osiguranju u narednom periodu.

VI Zaključak

Ono što moramo prvo istaći jeste da je šomažno osiguranje zavisno od realizacije osnovnog rizika. Mora se voditi računa o tome šta obuhvata pokriće, na šta se ono odnosi. Kad govorimo o ovoj vrsti osiguranja, moramo imati na umu da će se, pre svega, uzimati u obzir spoljni uzroci, na koje osiguranik nije mogao da vrši uticaj. Šomažno osiguranje se ne može samostalno zaključiti. To znači da između realizacije osnovnih rizika i nastalih posledica po delatnost osiguranika mora postojati

---

⁵⁰ Jialan Wang Jeyul Yang Benjamin Iverson Raymond Kluender, „Bankruptcy and the COVID-19 Crisis“, Harvard Business School, Working Paper 21-041, September 2020, str. 2.

⁵¹ „Covid-19 coronavirus measures impacting insolvency proceedings and enforcement“, Allen&Overy, 24 June 2020, str. 7; file:///C:/Users/Vlada/Downloads/Covid-19%20Insolvency%20map%20updated%2024%20June%202020%20(10).pdf; V. Čolović (2021), str. 135.

⁵² M. Čurković, „Osiguranje finansijskih gubitaka nastalih zbog prekida djelatnosti uslijed nastanka osiguranog slučaja (šomažna osiguranja)“, 13. 5. 2024.

⁵³ M. Jovanović, str. 74.

uzročna veza. Takođe, rekli smo da insolventnost ne može biti pokrivena ovom vrstom osiguranja, s obzirom na posledice koje ona proizvodi u smislu eventualnog gašenja subjekta ili njegove reorganizacije.

Ovde moramo postaviti pitanje koje se odnosi na činjenicu da bi šomažno osiguranje trebalo svesti samo na osiguranje od prekida rada usled požara ili uništenja ili kvara sredstava za rad (mašina). Mnogo je širi spektar rizika čije ostvarenje može dovesti do stvaranja finansijskih gubitaka u dužem ili kraćem periodu. Naravno, osiguravači navedeno moraju da imaju u vidu, kako bi šomažno osiguranje bilo prihvatljivije za privredne i druge subjekte. S druge strane, posledice koje može izazvati realizacija osnovnih rizika mogu biti nesagledive sa stanovišta poslovanja određenog subjekta, što može proizvesti velike troškove, kao i gubitak profita. Iako je period prekida, sa stanovišta osiguravača, ograničen, moramo imati u vidu da kod mnogih osiguranih slučajeva ove vrste, pojedini osiguravači neće biti u stanju da naknade štetu. Zato se moraju definisati jasni programi osiguranja u ovoj oblasti koji će biti prilagodljivi kako osiguravačima tako i budućim osiguranicima, privrednim i drugim subjektima. Ti programi ne treba da se odnose samo na projektovanu premiju, pa samim tim i iznos štete, u vezi s nastankom gubitka i periodom prekida rada, već i na jasne modele upravljanja rizikom od strane budućih osiguranika, kao i na programe disperzije rizika između više osiguravača, ali i reosiguravača.

Literatura:

- Borghesi, D. A., „Business Interruption Insurance – A Business Perspective“, *Nova Law Review* vol.17-1993, str. 1147-1165.
- Eckles, D. L., Hoyt, R. E., Marais, J. C., „The History and Development of Business Interruption Insurance“, *Journal of Insurance Regulation* 2022, article 7, str. 1–35.
- Ivanović, S., „Upravljanje rizikom i osiguranje“, *Industrija* br.1-2/2003, str. 69–82.
- Jovanović, M., „Osiguranje od svih rizika na tržištu osiguranja u Srbiji“, *Evropska revija za pravo osiguranja*, br.4/2012, Beograd 2012, str. 69–74.
- Kerkez, M., Ivanović, I., „Katastrofalni rizici i osiguranje“, *Megatrend revija*, vol. 13, no. 2, 2016, str. 17–36.
- Marović, B., Njegomir V., „Poslovanje osiguravajućih i reosiguravajućih društava u korelaciji sa energetikom i energetske izvorišima“, *34. susret osiguravača i reosiguravača*, Sarajevo 2023, str. 11-127.
- Miller, A.G., „Business Interruption Insurance, A Legal Primer“, *Drake Law Review*, vol.24 – December 1975, str. 799–808.
- Pak, A., *Zaključenje i prestanak ugovora o osiguranju*, doktorska disertacija, Univerzitet Edukons, Fakultet za evropske pravno-političke studije, Novi Sad 2016.
- Pak, J., *Pravo osiguranja*, Univerzitet Singidunum, Beograd 2011.

- Petrović Tomić, N., „Aktuelnost razlikovanja prava na naknadu štete i prava na osiguranu sumu u delu Mihaila Konstantinovića: klasični instituti i moderno pravo osiguranja“, *Anali Pravnog fakulteta u Beogradu, Poseban broj u čast profesora Mihaila Konstantinovića*, Beograd 2022, str. 563-589.
- Radišić, J., *Obligaciono pravo*, opšti deo, Centar za publikacije Pravnog fakulteta u Nišu 2023.
- Stanković, O., „Pojam i vrste štete“, *Anali Pravnog fakulteta u Beogradu*, vol. 25, br. 3/1977, str. 283–309.
- Tereszkievicz, P., „Business interruption insurance as a means of spreading pandemic-related losses“, *The Geneva Papers on Risk and Insurance – Issues and Practice*, vol.48, 2023, str. 714–732.
- French, C., „The Aftermath of Catastrophes: Valuing Business Interruption Insurance Losses“, *Georgia State University Law Review*, vol. 30:2/2014, pp. 461–520.
- Hummer, P. M., „Basics of Business Interruption Insurance: The Ins and Outs of Tricky Coverage“, *Defense Counsel Journal*, July 2022, str. 307–314.
- Čolović, V., „Upravljanje rizikom u privrednim društvima“, *EMC Review – časopis za ekonomiju i tržišne komunikacije*, 10(2)/2015, str. 237–252.
- Čolović, V., „Uticaj pandemije na pokretanje i vođenje stečajnog postupka“, *Zbornik Pandemija kovida 19: pravni izazovi i odgovori*, Institut za uporedno pravo, Beograd 2021, str. 129–141.
- Wang, J., Yang, J., Iverson, B., Kluender, R., „Bankruptcy and the COVID-19 Crisis“, *Harvard Business School, Working Paper 21-041*, September 2020, str. 1–28.

Propisi:

- Zakon o obligacionim odnosima, ZOO, *Sl. list SFRJ* br. 29/78, 39/85, 45/89 i 57/89, *Sl. list SRJ* br. 31/93, *Sl. list SCG* br. 1/2003 – Ustavna povelja i *Sl. glasnik RS* br. 18/2020.
- Zakon o osiguranju, *Službeni glasnik Republike Srbije*, br. 139/2014 i 44/2021.
- Posebni uslovi za osiguranje od opasnosti prekida rada usled požara i nekih drugih opasnosti, Sava osiguranje; <https://www.sava-osiguranje.rs/sr-rs/uslovi-osiguranja/>, pristup: 11. 7. 2024.

Izvori sa interneta:

- Allen&Overy “Covid-19 coronavirus measures impacting insolvency proceedings and enforcement”, 24 June 2020; file:///C:/Users/Vlada/Downloads/Covid-19%20Insolvency%20map%20updated%2024%20June%202020%20(10).pdf.
- Čurković, M., „Osiguranje finansijskih gubitaka nastalih zbog prekida delatnosti uslijed nastanka osiguranog slučaja (šomažna osiguranja)“, 13. 5. 2024.; <https://www.osiguranje.hr/ClanakDetalji.aspx?22746>, pristup: 10. 7. 2024.